

KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ: AİLE İÇİ ŞİDDET MAĞDURU KADINLAR ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Elif Özlem AŞKIN* – Umur AŞKIN**

Özet:

Kadına yönelik aile içi şiddet tüm dünyanın her yerinde kadınların yaşadıkları evrensel ve ortak bir sorundur. Kadınlara eş, sevgili gibi yakınları olan erkekler tarafından fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet uygulanmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddet, kadının fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar görmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması olası her türlü davranış şiddet eylemidir. Bu şiddet sınıf, etnik köken, sosyo-ekonomik düzey farklılığı olmadan uygulanmaktadır. Kadın olmak, bu şiddetin başlıca kaynağıdır. Bununla birlikte bazı etmenler uygulanan şiddetin dozajını, boyutunu ve sürekliliğini artırmaktadır. Yoksulluk bu etmenlerin en başında gelmektedir. 1980’li yıllarla birlikte pek çok ülkede uygulanmaya başlanan yapısal uyum programları yoksulluğun, işsizliğin, gelir dağılımındaki dengesizliğin artmasına neden olmuştur. Özelleştirme, serbestleştirme ve esnekleştirme gibi neo-liberal iktisat politikaları yoksulluğu ciddi bir küresel sorun haline getirmiştir. Artan yoksulluk, pek çok ekonomik, sosyal ve psikolojik olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu süreçte gelir dağılımı eşitsizliği, işsizlik, sosyal dışlanma, aile yaşamında çözülme gibi olumsuz sonuçlarla birlikte aile içinde kadına yönelik şiddet de artmıştır. Şiddet bir kısır döngü olarak yoksulluk riskini de artırmaktadır. Bu belirlemelerden hareketle, çalışmada kadına yönelik aile içi şiddette yoksulluğun etkisi incelenmekte ve ortaya konulmaktadır. Önemli bir kamusal sorun olan aile içi şiddet gören kadınlara yardım edebilmenin ilk koşulu, kadına uygulanan şiddetin nedenlerinin belirlenmesidir. Kadınların şiddet görme nedenlerinin saptanması, kadına yönelik şiddetle mücadelede geliştirilecek politikalara katkı sunma açısından önemlidir. Çalışma, Tokat Kadın Konuk Evinde (sığınma evi) kalan şiddet görmüş kadınlarla yapılan alan araştırması verilerinin analiz sonuçlarına dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet, yoksulluk,

* Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, elifozlem.ozcatal@gop.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, umur.askin@gop.edu.tr

RELATIONSHIP BETWEEN POVERTY AND DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN: A RESEARCH ON DOMESTIC VIOLENT WOMEN

Abstract:

Domestic violence against women is a universal and common issue that women live in all over the world. Physical, sexual, emotional and economic violence is applied by men who are close relatives to women. Domestic violence against women is any act of violence that results in or likely to result in physical, sexual or psychological harm to a woman. Women worldwide are violent victim regardless of class, ethnicity, socio-economic level difference. The fact that being a woman is the main source of this violence, certain factors affect the dosage and continuity of this violence. Poverty is one of these factors. Structural adjustment programs that have been implemented in many countries since the 1980s have led to an increase in poverty, unemployment and inequality in income distribution. Neo-liberal economic policies such as privatization, liberalization and elasticization have made poverty a serious global problem. Increased poverty causes many economic, social and psychological negative effects. In this process, income distribution inequality and unemployment, social exclusion, disintegration in family life, as well as domestic violence against women have increased. Violence increases the risk of poverty as a vicious cycle. Based on these findings, the aim of this study is to examine the effect of poverty on domestic violence against women and discuss the solution proposals.

In the study, socio-demographic, socio-economic characteristics of the women who experienced domestic violence, types of violence they saw and reasons of them were tried to be determined. Determination of the causes of violence against women is the first condition for helping women who have experienced domestic violence, which is a major public issue. Identifying the causes of women's violence is important in terms of contributing to the policy to be developed in the fight against violence against women. The study is based on the results of field survey data made with women who have been subjected to violence in the Tokat Female Guest House (shelter).

Keywords: Women, domestic violence, gender, poverty

1. GİRİŞ

Dünya üzerinde her üç kadından biri, (ırk, dil, din, sınıf ve etnik köken farkı olmadan) yakını olan erkeklerden şiddet görmektedir (WHO, 2014). Kadına yönelik aile içi şiddet kadınların yaşadığı ortak ve evrensel bir sorundurⁱ.

Kadına yönelik aile içi şiddet, Türkiye’de de önemli ve yaygın bir sosyal sorundur. 2014 yılında yapılan bir araştırmaya göre evli kadınların %36’sı fiziksel şiddet, %12’si cinsel şiddet görmüş, 18 yaşından sonra evlenmiş kadınların %42’si psikolojik şiddet, %30’u ise ekonomik şiddet ile karşı karşıya kalmıştır (HÜNEE-ASPB, 2015). KAMER (2015:24)’in yaptığı araştırma sonuçlarına göre kadınların %94,3’ü aile içi şiddet görmektedirⁱⁱ. Ayrancı ve arkadaşları (2002),154 hamile kadınla gerçekleştirdikleri araştırmada, kadınların %71,4’ünün hamileliği süresinde aile içi şiddet gördüğü belirlenmiştir.

Aile içi şiddet, kadınlar ve erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin yansıması olarak erkek tarafından (cinsiyet temeli üzerinden) kadınlara yönelik gerçekleştirilmekte; kadını baskı altında tutmayı ve kadın üzerinde üstünlük kurmayı amaçlamakta; toplumsal cinsiyetle ilişkili, toplumda kadına uygun görülen sosyal ve ekonomik statü düşüklüğünü sürmesini sağlamakta ve aynı zamanda kadının bu ikincil konumundan kaynaklanan bir olgu olarak kadınları olumsuz etkilemektedir. Kadınların yaşamına korku ve güvensizliği getiren; kaynaklara ve temel etkinliklere erişimini kısıtlayan; ilerlemesini ve eşitlik, kalkınma, barış hedeflerinin başarılmasını engelleyen önemli bir toplumsal sorundur (ÇSGB, 2003: 239-240). Kadına yönelik bu şiddet türü hem bir – yaşama, sağlık, beslenme, eğitim, toplumsal ve ekonomik yaşama katılım gibi– *insan haklarına aykırı davranma* sorunu (Sheavd, 1997) hem de kadına yönelik ayrımcılığa yol açan toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunudur. Kadına yönelik aile içi şiddet, kadınların insan haklarının gelişimini ve temel özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen; kadınları değersizleştiren; kadınları, erkeklere göre daha aşağı toplumsal bir durumda var olmaya zorlayan en önemli sosyal oluşlardandır (Mojab, 2006).

Kadına yönelik aile içi şiddet, aile içinde ortaya çıkan; kadının fiziksel, cinsel ya da psikolojik zarar görmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması olası olan her türlü davranış ya da bu tür davranışlarla

---

ⁱ ABD’de her yıl iki-dört milyon arası kadın (WHO, 2002), Almanya’da kadınların %25’i, Danimarka’da %22’si, Norveç’te %13,9’u (UN, 2013), Filipinler’de %10’u, Zambiya’da %48’i, Meksika’da %11’i (UN, 2010) eski eşleri ve/veya birlikte yaşadığı erkekler tarafından şiddet görmektedir. İspanya’da kadınların %29,1’i fiziksel ve cinsel şiddet, İsveç’te kadınların %20’si, Kenya’da %42’si, Nikaragua’da ise %69’u fiziksel şiddet ile karşı karşıya kalmaktadır (WHO, 2002; Krahe vd., 2005). Avrupa Birliği üyesi ülkelerde de kadına yönelik aile içi fiziksel şiddetin süreklilik eğilimi gösterdiği ve aile içi şiddet gören kadınların %42’sinin hamile iken de şiddet gördüğü belirlenmiştir (EU, 2014).

ⁱⁱ Kadın Hakları İnsan Haklarıdır Projesi kapsamında yapılan araştırma Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgesindeki 23 il ve Karadeniz Bölgesindeki 3 il (Artvin, Rize, Trabzon) olmak üzere toplam 26 ilde yürütülmüştür. Proje kapsamında 24.723 kadınla yüz yüze görüşme yapılmıştır (KAMER, 2015).

tehdit etme, baskı kurma ya da özgürlüğün keyfî bir biçimde engellenmesini de içeren, cinsiyete dayalı her türlü şiddet eylemi (ÇSGB, 2003: 239) olarak tanımlanmakta; fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet olmak üzere çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. *Kadın olmak*, bu şiddetin başlıca kaynağı olmakla birlikte belli etmenler şiddetin düzeyini ve sürekliliğini etkilemektedir. İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli temel gereksinmelerini karşılayamama durumu olarak tanımlanan yoksulluk (Şenses, 2002:62) kadına yönelik şiddetin dozajını ve sürekliliğini etkileyen etmenlerin başında gelmektedir.

Yoksulluk, kişilerin ve hanehalkının asgari yaşam ölçünü için gereken temel gereksinimlerini karşılayacak yeterli gelirin elde edilmemesi durumudur. Yoksulluğun belirlenmesinde bireyin gelir düzeyi ile temel gereksinimlerini karşılama yeterliliği, düşük öğrenim düzeyi, işsizlik önemli ölçütlerdir (Dinler ve İçli, 2012:3). Küreselleşen dünyada neo-liberal iktisat politikalarından oluşan yapısal uyum programları, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde işsizliği tırmandırırken yoksulluğu yaygınlaştırmış, kalıcılaştırmış ve küresel bir sorun olmasına yol açmıştır. Artan yoksulluk, ekonomik, sosyal ve psikolojik temelli pek çok sorunla birlikte aile içinde kadına yönelik şiddetin artmasına da yol açmaktadır. Yapılan araştırmalar, yoksul ailelerdeki eğitim düzeyi düşüklüğünün, işsizliğin, ekonomik zorluk ve yetersizliklerin, kadının aile içinde şiddet görmesine neden olduğunu ortaya koymaktadır (Akıncı-Çötök, 2015; Anders ve Christopher, 2011; Obasaju vd., 2009; Fawole, 2008; Faramarzi, 2005).

Yukarıdaki saptamalardan yola çıkan çalışmanın amacı, kadına yönelik aile içi şiddetle yoksulluk olgusunun ilişkisini incelemek ve ortaya koymaktır. Çalışmada aile içinde şiddet gören kadınların sosyo-demografik, sosyo-ekonomik özellikleri, hangi şiddet biçimlerinin etkisinde kaldıkları ve nedenleri saptanmaya çalışılmıştır.

2. KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET VE YOKSULLUK İLİŞKİSİ

Kadına yönelik aile içi şiddetin temel nedeni, ataerkil toplumsal sistem ve bu sistemin kurallarını belirleyen toplumsal cinsiyet rollerinin kadına getirdiği ikincil konumdur. Kadını bağımlı taraf olarak gören/gösteren erkeğin ataerkil toplumsal yapıdaki üstün konumu, kadını denetlemek, sistemin düzenini ve disiplinini sağlamak amacıyla erkeğin şiddet uygulamasının temel nedenini oluşturmaktadır (Barzilai, 2004;Anderson ve Umberson, 2001; Connell, 2002; Mooney, 2000). Kadın olmak, aile içi şiddetin başlıca nedeni olmakla birlikte şiddetin biçimini, düzeyini ve sürekliliğini artıran etmenlerde bulunmaktadır. Yoksulluk bu etmenlerin başında gelmektedir.

İnsanların yaşamlarını sürdürebilmesi için gerekli temel gereksinmelerini karşılayamama durumu olan yoksulluk, günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygınlaşarak kalıcı hale gelmiştir. Yapısal uyum programları, bu durumun temel nedenlerindedir. İhracata dayalı sanayileşme; özelleştirme; kamunun küçültülerek, müdahale gücünün zayıflatılarak kamu

hizmetlerinin tasfiyesi; sosyal harcamaların kısılması; serbest piyasa egemenliğini sağlamak için sınırlamaların kaldırılması; rekabet için emek maliyetlerinin düşürülmesi ve emeğin örgütlenme gücünün zayıflatılması 1980'li yıllarla birlikte yapısal uyum programlarının uygulandığı pek çok ülkede ortaya çıkan olgulardır. Programların uygulandığı ülkelerde, büyüme hızı düşmüş, fiyatların serbestleşmesi enflasyonu yükseltmiş, yatırımlar azalmıştır. Bu gelişmeye yerli sanayiye zayıflatan ticaretin serbestleştirilmesi ve kamu sektörü reformları da eklenince, işsizlik hızlı bir şekilde artmış ve halkın çoğunluğunun yaşam kalitesi düşmüştür. İşsizlik, yoksulluk ve kayıt dışı istihdam artışı bu programların sonuçlarıdır (Metin, 2013; Işık ve Mert, 2011; Chossudovsky, 1999; Şenses, 2002; Özşuca ve Toksöz, 2003). Bu politikalar sonucunda tarım ürünlerine verilen devlet desteklerinin azaltılması ve/veya (bazı tarım ürünlerinde) bütünüyle kaldırılması topraksız ve geçimlik üretim yapan aileleri olumsuz etkilemiştir. Az ya da çok kendi kendine yeten birçok aile tarımsal üretimden elde ettikleri gelir düştüğü için mülksüzleşmiş ve yoksullaşmıştır. Bu gelişmeler kırdan kente göç sürecini hızlandırmıştır. Kente göç edenler, kentselformel işgücü piyasasındaki işlerin azlığı, ortaya çıkan yüksek yapısal işsizlik nedeniyle işsizlik ve yoksulluk sarmalı içine düşmekte; iş bulabilenler ise düşük ücretli, sosyal korumanın olmadığı kayıt dışı işlerde çalışmak zorunda kalmaktadırlar (Acker, 2004:3; Mies, 2008: 47). Geniş toplum kesimlerinin yaşam koşulları, yapısal uyum politikaları sonucu ağırlaşmıştır.

Artan yoksulluk ve gelir düzeyi düşüklüğü nedeniyle temel gereksinimlerin bile karşılanamaması, güvencesiz kayıt dışı istihdam ve işsizlik aile içinde kadına yönelik şiddeti tetiklemektedir. Şiddet, düşük gelirli ailelerde bir denetim aracı ve çatışma çözüm yöntemi olarak uygulanmaktadır. Alt sosyo-ekonomik gruplarda yer alan erkekler, işsizlik ve gelir kayıplarını erkek kimliğine yönelik bir tehdit olarak algılamakta; ekonomik olarak güçsüzleşen bu erkekler, toplumsal açıdan sarsılmış güçlerini aile içinde kadınlara ve çocuklara baskı ve şiddet uygulayarak kurmaya çalışmaktadır (Anderson, 1997; Ertürk, 2007; Macmillan ve Gartner, 1999). Düşük gelirli, yoksul ailelerde ekonomik yetersizlikler, uzun süreli işsizlik ve güvencesiz işlerde çalışma, ailenin geçimini sağla(ya)mamayı getirmekte; bu da erkeğin şiddete başvurma eğilimini artırmaktadır.

Günümüzde esnek ve güvencesiz çalışma biçimlerinin yaygınlaşması ve yapısal işsizliğin yüksek oluşu, erkeğin işsiz kalmasına, ev geçindirme ve yönetme sorumluluğu konusunda kaygılanmasına yol açmaktadır. İşsizlik ve yoksulluk nedeniyle eşinin, ailesinin ve toplumun ondan beklediği evin geçimini sağlama rolünü yerine getir(e)meyen ve aile içindeki gücü sarsılan erkek, aile içindeki gücünü sürdürmek için daha baskıcı olmakta ve iktidarını güçsüzler üzerinde şiddetle yeniden kurmaktadır (Sancar, 2009:221; Sallangül, 2005:35). Kadına şiddet uygulayan erkek, aile içindeki ve kadın üzerindeki egemenliğini ekonomik olmasa da fiziksel olarak sürdürmektedir. (Yüksel-

ⁱⁱⁱ Bu süreçte kamu işletmelerinin küçültülmesi, özelleştirmeler çok sayıda kişinin işini kaybetmesine, iş güvencesi olmayan, düşük ücretli enformel işlerde iş aramaya yönelmelerine neden olmuştur (Özşuca ve Toksöz, 2003:11). İşsizlik ve istihdam güvencesi olmadan, sosyal güvenlikten yoksun işlerde çalışanların artışı ise işsizlik ve yoksulluk tehdidi altındaki nüfusun artmasını getirmiştir.

Oktay, 2015:63). Düşük gelir düzeyi ve gelir yetersizliği ruhsal gerileme yol açmakta; kısıtlı kaynaklar aile içi şiddet riskini artırmakta; işsiz ya da düşük saygınlığı olan işlerde çalışanlarda şiddet atakları daha sık görülmektedir (Gelles, 1993; akt:Subaşı ve Akın, 2003). Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan gruplarda erkeğin işsiz olduğu ya da düzensiz istihdamda yer aldığı durumlarda aile içinde kadına yönelik şiddet artmakta (Castro vd., 2003; Eisikovitz vd., 2004); yoksulluk ve temel gereksinimlerin karşılanamaması ve özellikle işsizlik, aile içinde erkek şiddetinin kalıcı hale gelmesine yol açmaktadır. Ailenin ekonomik durumundaki olumsuzluklar, çatışma durumlarında erkeğin şiddet uygulamasına yol açma olasılığı yükseltmektedir.

Ataerkil yapıda aile içinde güç ve hiyerarşi bakımından üstün sayılan erkeğin kadına uyguladığı aile içi şiddet, tüm sosyo-ekonomik gruplarda görülmekle birlikte yoksul, ekonomik kaynak bakımından devavantajlı ailelerde kadınlar erkeğin uyguladığı şiddetle daha fazla karşı karşıya kalmaktadır. Düşük gelir düzeyi, aile bireylerinin sayıca çokluğu, ekonomik sıkıntı yaşayan erkeğin yaşadığı gerilim, kültürel olarak aileyi geçindirmesi beklenen erkeğin bunu yap(a)mamasından kaynaklanan yetersizlik duygusu, ekonomik sıkıntıların eşler arasında çatışma konularını artırması gibi etmenler kadına yönelik şiddeti artırmaktadır (Riggs vd., 2000; Straus ve Gelles, 1988). Ailenin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, çatışma durumlarında şiddet kullanımını da beraberinde getirmektedir. Sosyo-ekonomik durumu düşük erkekler, eşlerine ve çocuklarına fiziksel şiddeti daha yoğun uygulamaktadır. İşsizliğin ve yoksulluğun aile içerisinde yarattığı gerilimler ve çatışmalar bu şiddeti tetiklemektedir (Markowitz, 2003:146). Erkeğin işini kaybettiği ve/veya gelir düzeyinde azalma olduğu ailelerde, erkeğin eşe ve çocuklara şiddet uygulama düzeyi artmaktadır. Evi geçindirmenin erkeğin görevi olduğuna yönelik toplumsal algının baskısı, işsizlik nedeniyle yoksullaşan ve bu görevini yerine getiremeyen erkek şiddete daha çok yönelmektedir (Connell, 2002:95; 2010; Mansley, 2009:165). Erkek için çalışma, erkekliğin hem ev içinde hem de toplumsal bilinçte inşasında hassas bir yere sahiptir. Erkekler işsizlik ve/veya düzensiz istihdam nedeniyle ortaya çıkan “erkeklik kaybı”nev içinde uyguladıkları şiddet ile geri kazanmak isterler. Arıkan (2016:15), uzun süreli işsizlik sorunu yaşayan erkeklerin, umutlarının tükenmesinin getirdiği ruhsal gerilim ve bunalım nedeniyle şiddet içeren eylemlere yöneldiklerini belirtmektedir. İş ve toplumsal yaşamda güçsüzleşen ve psikolojik olarak çaresiz hisseden erkek, eşine şiddet uygulayarak ev içinde egemenliğini sağlamakta ve kendisini güçlü hissetmektedir (Newman, 2013:107; Altıparmak, 2015:454).

Rand ve Renison (2004), alt-gelir gruplarında yer alan kadınların aile içi şiddete uğrama riskinin, üst-gelir gruplarındaki kadınlarla karşılaştırıldığında yedi kat daha fazla olduğu belirlemiştir. Türkiye’de yapılan araştırmalarda da alt-gelir gruplarındaki kadınların aile içi şiddet görme sıklığının üst-gelir gruplarına göre daha fazla olduğu belirtilmektedir (Altunay ve Arat, 2007; Owen ve Owen, 2008). Türkiye’de kadına yönelik şiddet tüm sosyo-ekonomik düzey ve eğitim gruplarında görülen bir olgudur. Ancak yoksul, eğitim düzeyi düşük ve mesleksizler arasında daha sık ve yaygındır (Kardam ve Yüksel, 2009, Kardam ve Yüksel-Kaptanoğlu, 2011; Akıncı-Çötök,

2015). Kadına yönelik şiddeti onaylayan ataerkil söylemşiddet uygulayanları yüreklendirmekte; ekonomik durumdaki yetersizlikler, düşük eğitim düzeyi kadına yönelik aile içi şiddeti artırmaktadır. İşsizlik ve yoksulluk erkeğe yüklenen evi geçindirme yükümlülüğünü yerine getir(e)memesi anlamına gelmekte; bu da aile içinde kadına yönelik şiddete dönüşmektedir.

Yoksulluk ve eğitim düzeyi düşüklüğünün birlikteliği aile içinde kadına yönelik şiddeti artırmaktadır. Faramarzi ve arkadaşları (2004), aile içi şiddet görme ile eğitim düzeyi düşüklüğü, gelir azlığı ve işsizlik arasında doğru yönlü bir ilişki olduğunu bulgulamıştır. Gelles ve Conte (1990) de erkeğin işsiz, düşük eğitimli, 18-30 yaşları arasında olması, yasadışı ilaç kullanması ve aile geliri yetersizliği etmenlerinin en az ikisinin bir arada bulunduğu durumda aile içi şiddet riskinin iki katına çıktığını ileri sürmektedirler. Fawole (2008) göre ise yoksulluk şiddeti artırmakta ve yoksul ailelerde kadın ve erkeğin düşük eğitim düzeyi kadın ve çocuğa yönelik şiddeti kalıcılaştırmaktadır.^{iv}

Yoksul ailelerde, maddi kaynaklara ulaşım üstünlüklerinin bulunmaması, kadına yönelik şiddeti artırdığı gibi bu durumun kabullenilmesini de beraberinde getirmektedir. Yapılan araştırmalarda eşlerinden şiddet gören kadınların, bu durumu yoksulluğa ve işsizliğe bağladıkları, gördükleri şiddeti aile içi “olağan bir durum” olarak kabullendikleri ve erkek eş için işsizlik ve yoksulluğun, kadına yönelik şiddeti olağanlaştırmak için bir araç işlevi gördüğü ortaya konulmaktadır (Arıkan, 2016; Kocadaş ve Kılıç, 2012; Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012; Sallangül, 2005; BAAKB, 1998). Yoksullukla aile içi kadına yönelik şiddet arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Yoksulluğun yaşam koşullarını güçleştirmesi, şiddetin yoğun olarak yaşandığı yerleşim bölgelerinde oturmayı zorunluluk haline getirmekte bu bölgelerde varolan ve gözlenen şiddet, evde kadına yönelik şiddet uygulanmasını olağanlaştırmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddetin yoksul ailelerde daha yaygın ve sürekli olduğu, aile içi şiddet yaşayan kadınların ailelerinin gelir düzeylerinin yetersiz, eşlerin eğitim düzeylerinin çok düşük ve eşlerinin işsiz olduğu yapılan araştırmaların ortak bir bulgusu olmakta; bu da kadının maruz kaldığı aile içi şiddetin önde gelen nedenlerinden birinin yoksulluk olduğunu göstermektedir.

---

^{iv} Yoksulluk, sosyo-ekonomik durum bozukluğu, gelir düşüklüğü, düşük eğitim düzeyi ile kadına yönelik aile içi şiddet arasında ilişki tespit eden diğer çalışmalar için Kwagala vd., 2013; Antai 2011; Anders ve Christoper, 2011; Boyle, vd., 2009; Obasaju vd., 2009; Kurts-Swanger ve Petcosky, 2003’in çalışmalarına da bakınız.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmanın amacı, kadına yönelik aile içi şiddette yoksulluk olgusunun etkisini incelemek ve ortaya koymaktır. 1 Haziran - 9 Temmuz 2016 tarihleri arasında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Tokat Kadın Konukevinde (sığınmaevinde), ilgili dönemde kalmakta olan, aile içi şiddet görmüş 19 kadın ile yarı yapılandırılmış sorular eşliğinde yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler sonucu elde edilen bulgular çerçevesinde, kadınların sosyo-demografik, sosyo-ekonomik özellikleri, hangi şiddet biçimleri ile karşı karşıya kaldıkları ve nedenleri saptanmaya çalışılmıştır.

3.1. Araştırma Bulguları ve Tartışma

Görüşülen kadınlar 15-45 yaş aralığındadır. Kadınların biri 15 yaşında, ikisi 21-25 yaş, ikisi 26-30 yaş, üçü 31-35 yaş, yedisi 36-40 yaş, dördü 41-45 yaş aralığındadır. Kadınların dördü bekâr, dokuzu evli, biri eşinden ayrı yaşamakta, beşi şiddet nedeniyle eşinden boşanmıştır. Evli ve/veya boşanmış olan kadınların 12'sinin çocuğu vardır. Çocuğu olan kadınların beşinin bir, beşinin iki, birinin üç, birinin ise dört çocuğu bulunmaktadır^v (Tablo -1).

Tablo 1: Demografik Özellikler

Yaş Aralığı	n	Çocuk sayısı	n	Medeni Durum	n
15 – 20	1	Çocuğu Yok	3	Bekâr	4
21 – 25	2	1 çocuk	5	Evli	9
26 – 30	2	2 çocuk	5	Boşanmış	5
31 – 35	3	3 çocuk	1	Ayrı Yaşıyor	1
36 – 40	7	4 çocuk	1		
41 – 45	4				

Görüşülen kadınların üçünün okuma-yazması yoktur. Kadınlardan biri okur-yazar, beşi ilkokul mezunu, altısı ortaokul mezunu, ikisi lise mezunu, ikisi ise üniversite mezunudur (Tablo – 2). İlkokul mezunu kadınlardan biri ortaokul eğitimini, ortaokul mezunu kadınlardan birisi ise lise eğitimini ailelerinin izin vermemeleri nedeniyle tamamlayamamıştır.

^v 15 yaşındaki bekâr katılımcı hamiledir ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında yasal bir zorunluluk olarak sığınmaevinde kalmaktadır.

Tablo 2: Eğitim Durumu Verileri

Eğitim Durumu	N	Eşin Eğitim Durumu	n
Okuma- Yazma Yok	3	Okuma- Yazma Yok	1
Okur Yazar	1	Okur Yazar	1
İlkokul Mezunu	5	İlkokul Mezunu	4
Ortaokul Mezunu	6	Ortaokul Mezunu	5
Lise Mezunu	2	Lise Mezunu	1
Üniversite Mezunu	2	Üniversite Mezunu	3

Görüşülen kadınların çoğunun eğitim düzeyleri düşüktür; çoğu ortaokul ve altında bir eğitim almıştır. Ekonomik olanaksızlıklar ve küçük yaşta evlen(diril)me kadınların eğitimlerini sürdür(e)meme, yarıda bırakma nedenleri olarak ön plana çıkmaktadır. Görüşülen kadınlar bu konudaki görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

“10 kardeşlik, kalabalıktık. Ailemin durumu yoktu. Beni okutmaya maddi güçleri yetmezdi. Okutamadılar, okul yüzü hiç görmedim. Okuma-yazma bile öğrenemedim.” (Evli, 36, Okuryazar değil).

“7 kardeşlik. Fakirdik, ancak geçinebiliyorduk. Babam iş bulunca çalışıyordu, düzenli işi yoktu. Üstüne üstlük bir de erken ölünce, annemin üstüne kaldık. Annemin bizi okula göndermeyi bırak, bize bakma imkânı, parası yoktu. İlk gelen dünürçüye verdi beni, 15 yaşında evlendim.” (Boşanmış, 28, Okuryazar değil).

“Annem vefat etti, babam yeniden evlendi. Üvey annem okutmaya gücümüz yok, masraflı bu iş, kız çocuğu evlenir gider nasıl olsa dediği için babam okutmadı.” (Bekâr, 26, Ortaokul terk)

“İlkokulu anca bitirdim. Geçim zorluğumuz vardı zaten, okula göndermediler. 15 yaşında da istemediğim halde, zorla evlendirdiler.” (Boşanmış, 33, İlkokul)

Ailelerin yaşadığı ekonomik sıkıntılar, ataerkil zihniyet kalıplarıyla birleşince kız çocuklarının okula gönderilmemesine, eğitimlerini sürdür(e)memelerine yol açmaktadır. 1980 sonrası uygulanan ekonomik politikalar kapsamında kamu hizmetlerinin azaltılması, özelleştirmeler, eğitim ve sağlık gibi kamusal mal ve hizmetlerin fiyatlandırılması satın alma gücü olmayan, yoksulları özellikle de

yoksul kadın ve kız çocuklarını bu hizmetlerden yoksun bırakmakta; yoksul ailelerde eğitim için öncelik, erkek çocuklarına verilmekte; kız çocukları kardeşlerine bakma, ev işleri yapma yükümlülüğünü yerine getirmektedir (Özalp, 2009; Yıldırım ve Özdemir, 2013). Nasıl olsa evlenecekleri yönündeki toplumsal cinsiyet değerleri, ailelerin kız çocuklarını ya hiç okula göndermemesine ya da zorunlu temel eğitimi tamamlamadan okuldan almalarına neden olmaktadır.

Kadınların anne ve babalarının eğitim düzeyleri de düşüktür. Kadınların 14'ünün annesi ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahiptir. Dört kadının annesi ortaokul, bir kadının ise lise mezunudur. Kadınların onuchünün babası ilkokul ve altı eğitim düzeyine sahip iken, beşinin babası ortaokul, birinin ise lise mezunudur. Şiddet gören kadınların çoğunluğu eğitim düzeyi düşük ailelerden gelmektedir. Araştırmamızda eğitim düzeyi düşüklüğü, yaşanan yoksulluğun en önemli kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Görüşülen evli kadınların sekizi görücü usulüyle, üçü ailelerinin onayı olmadan kaçarak, dördü ise severek, ailelerinin de onayıyla evlendiklerini belirtmiştir. İster ailenin istemesiyle (zorla), ister ailenin izni olmadan, kaçarak ya da ailenin onayını aldıktan sonra sevdiği erkekle evlen(diril)mek kadınların kötü yazgısını, aile içi şiddet gerçeğini değiştirmemektedir. Erkeğin ataerkil toplumsal yapıdaki kadına göre üstün sayılan konumu, erkeğe, kadını bağımlı taraf olarak denetlemek, disipline etmek amacıyla şiddet uygulamasının temel nedeni olmaktadır (Coomaraswamy, 1995:20; Hollander, 2001:86;Anderson ve Umberson, 2001). Kadın olmak, aile içi şiddet görmenin temel nedeni olurken, evlenilen erkeğin yoksul, işsiz olması ise şiddeti artırmaktadır.

Yoksulluk ve ataerkil zihniyet kalıpları nedeniyle küçük yaşta yapılan evlilikler, kadınları eğitimi sürdürme olanaklarından yoksun bıraktığı gibi evlendiklerinde de yoksulluk ve yoksunluklar içinde yaşamalarına da yol açmaktadır. Görüşülen evli kadınların ilk evlilik yaşları 15-26 aralığındadır. Evli kadınların altısı 15-17 gibi küçük yaşlarda evlenmiş/evlendirilmişlerdir. Küçük yaşta evlenen bu kadınların tamamı kalabalık ve yoksul ailelerden gelmektedir. Yaşanan geçim sıkıntısı nedeniyle kadınların eğitimlerini sürdürmeleri engellemiştir.

Görüşülen evli ve/veya boşanmış kadınların eşlerinin eğitim düzeyleri de düşüktür. Kadınlardan birinin eşi okuma-yazma bilmemektedir. Birinin eşi yalnızca okur-yazar, dördünün eşi ilkokul mezunu, beşinin eşi ortaokul mezunu, birinin eşi lise mezunu, üçünün eşi ise üniversite mezunudur. Bayhan (2012:896) yaptığı araştırmada, kadına yönelik şiddetin hem yoksul hem de varlıklı ailelerde, hem üniversite mezunu hem de eğitim düzeyi düşük kişiler arasında yaşanan bir olgu olduğunu ancak yoksul ailelerde, eğitim düzeyi düşük ve hiçbir mesleki yeterliliği olmayanlar arasında daha yaygın olduğunu belirtmektedir. Gelles ve Conte (1990) aile içi şiddeti artıran risk etmenlerine yönelik çalışmasında, erkeğin işsiz olmasını, erkeğin düşük eğitilmiş olmasını ve aile gelirinin yetersiz olmasını aile içi şiddeti artıran risk etmenleri arasında sayarak bu etmenlerden en az

ikisinin bir arada bulunması durumunda kadına yönelik aile içi şiddet riskinin iki katına çıktığını belirlemiştir.

3.2. Sosyo-ekonomik Özellikler

Görüşülen kadınların onu iş deneyimine sahip iken dokuzunun iş deneyimi yoktur. Üniversite mezunu kadınların biri öğretmen, diğeri ise devlet memuru olarak çalışmıştır. Görüşme yapıldığında iş deneyimi olan kadınların ikisi lokantada bulaşıkçı, ikisi tekstil fabrikasında düz işçi, biri ise sekreter olarak çalışmaktadır. İki kadın ev temizliği, apartmanlarda merdiven temizliği gibi işlerde bir kadın ise satış temsilciliği, pazarlamacılık işinde çalışmıştır. Lokantada bulaşıkçı ve sekreter olarak çalışan kadınlar, ilk çalışma deneyimlerini, *sığınmaevi müdürlüğünün yardımı ile* buldukları işlerde gerçekleştirmiştir. Sekreter ve öğretmen olarak çalışan kadınlar iş yaşamını aktif olarak sürdürmektedir. İş deneyimi olan kadınlar sağlık sorunları (2 kadın), şehir değiştirme (1 kadın), eşin izin vermemesi (2 kadın), kayınvalidenin izin vermemesi (1 kadın), çocuk bakımı ve ev işleri (1 kadın) nedenleriyle çalıştıkları işlerden ayrılmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bir kadın (kamuda memur) ise gördüğü şiddet nedeniyle alkole başladığı için işinden ayrılmak zorunda kalmıştır. İş deneyimi olmayan kadınların çoğu (7 kadın), eşlerinin, babalarının çalışmalarına izin vermemesi nedeniyle çalış(a)madıklarını, iki kadın ise iş bulabilecek mesleki vasıfları olmadığını, eğitim düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Evlü ve/veya-boşanmış kadınların 12'sinin eşi/eski eşi çalışmakta, üçünün eşi/eski eşi uzun süredir işsizdir. Görüşülen kadınların üçünün eşi (doktor, inşaat mühendisi, devlet memuru) görece güvenceli, insan onuruna yakışır işlerde^{vi} çalışmakta iken diğerlerinin eşleri işportacılık ve seyyar satıcılık (2 kadın), hurdacılık (1 kadın) şoförlük (2 kadın), inşaat sektöründe vasıfsız işçilik (3 kadın) gibi sürekliliği olmayan, düzensiz gelirli, sosyal güvencenin olmadığı, eğreti işlerde çalışmaktadır. Türkiye'de 1980 sonrası izlenen neo-liberal iktisat politikaları^{vii} işgücü piyasalarında kayıt dışılığı (esnekleşmeyi), eğreti, geçici istihdam biçimlerini yaygınlaştırmıştır (Temiz, 2004; Bora vd., 2011). Kayıt dışılığın, sigortasız, düşük ücretli istihdamı temel alan işgücü maliyetlerini düşürmek stratejileri yoluyla sağlanması kayıt dışı istihdamı artırmaktadır (Özsuca ve Toksöz, 2003:48;). Uygulanan yapısal uyum programları hem işsizliği hem de düşük ücretli, sigortasız

^{vi} ILO, 'insana yakışır iş'i, "üretken ve adil bir ücret getiren, işyerinde güvenli ve ailelere sosyal konuma sağlayan, kişisel gelişim ve toplumla bütünleşme açısından daha iyi fırsatlar sunan, insanların kaygılarını serbestçe dile getirme özgürlüğüne sahip oldukları, örgütlenerek yaşamlarını etkileyen kararların alınmasına katılabildikleri, tüm kadınlar ve erkeklerin eşit fırsatlardan yararlanıp eşit muamele gördükleri işler" olarak tanımlamaktadır (<http://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/dw/lang--tr/index.htm>)

^{vii} 24 Ocak 1980'den itibaren, Türkiye'de, uluslararası piyasalara uyum için ihracata dayalı sanayileşme, kamu harcamalarının kısılması, devletin küçültülmesi ve kamu hizmetlerinden çekilmesi, özelleştirme; rekabet edebilmek için işgücü maliyetlerinin düşürülmesi, politikalarını içeren yapısal uyum programları uygulamaya konulmuştur. Bu programlar Türkiye'de gelir dağılımının bozulması, reel ücretlerde düşüş ve çalışma koşullarının bozulması gibi sosyal maliyetleri de beraberinde getirmiştir (Çağatay ve Berik, 1994: 82).

çalışmayı kapsayan kayıt dışı, eğreti, güvencesiz işlerdeki istihdamı artırmıştır. Düzensiz, güvencesiz, düşük ücretli işlerde çalışmanın artması, çalışanları yoksulluğa sürükleyen –birey çalışsa bile elde ettiği gelirin yetersizliği nedeniyle kendisinin de ailesinin de yoksulluktan kurtul(a)mama durumunu ifade eden– çalışan yoksulların kaynağı haline gelmiştir (Erdoğan ve Kutlu, 2014:69). Günümüzde esnek ve güvencesiz çalışma biçimleri yaygınlaşmış ve işsizlik oranları artmıştır. Bu durum, erkek işsizlik oranlarına da yansımakta ve erkeğin işsiz olması, evi geçindirme ve yönetme sorumluluğu konusunda kaygıyı getirmekte; toplumsal yaşamda işsiz, yoksul ve güçsüz olan erkek aile içinde güçsüzler üzerinde şiddetle iktidar kurmaktadır (Sancar, 2009:221). Görüşülen kadınlardan beşinin ailesinin ortalama toplam aylık geliri 0-1000 TL arası, dokuzunun 1001-1500 TL arası, ikisinin 1501-1800 TL arası, üçünün ise 1801 TL ve üzerindedir. Görüşülen kadınların çoğunun aile geliri, TÜİK'in gerçekleştirdiği dört kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırını gösteren araştırma verilerinin sınır değerlerinin çok altındadır^{viii}. Bu verilerden anlaşılacağı üzere, görüşülen şiddet görmüş kadınların çoğunluğu, düşük gelirli, yoksul ailelerden gelmektedir. Bir çok çalışmada yoksulluk, kötü sosyo-ekonomik durum, düşük gelir, yetersiz eğitim düzeyi aile içinde kadına yönelik şiddeti artıran etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.3. Kadınların Şiddet Deneyimleri

Görüşülen evli kadınların 11'i, ilk şiddeti evlendikten sonra eş(ler)inden görmüştür. Bu kadınların dokuzu evliliklerinin ilk dönemleriyle birlikte, ikisi evliliklerinin son dönemlerinde eşlerinden ilk kez şiddet görmeye başlamıştır. Bu durum, kadınların evliliklerinin ilk yılları ile birlikte şiddet görmeye başladıklarını ortaya koyan araştırma bulgularıyla uyumludur (BAAKB, 1995; Ellsberg vd., 1999; Sallan-Gül, 2014). Yoksulluk ve belirli ölçülerde de olsa kadınların ekonomik güvenlik için erkeklere olan bağımlılığı, kadınların şiddet içeren ilişkileri bırakmasının önündeki güçlü engellerdir.

Eşlerinden şiddet gören evli kadınların dördü, bekârlıklarında da kendi ailelerinden şiddet görmüştür. Bekâr kadınların üçü çocukluk döneminde, biri ise lise eğitimi ile birlikte ailesinden şiddet görmeye başlamıştır. Kadına yönelik aile içi şiddet ya kadın(lar)ın çocukluk döneminde ya da evlilikle birlikte başlamakta, şiddet dozu artarak süreklilik kazanmaktadır. Evliliklerinin ilk yılları ile birlikte şiddet görmeye başlayan kadınlar, gördükleri şiddeti başlarda kabullenip kimseye anlatmamış, ilgili makamlara şikâyet etmemişlerdir. Bu durum diğer araştırma bulgularıyla da örtüşmektedir (KSGM, 2009; Altınay ve Arat, 2007; İlkcaracan vd.,1996). Yaşanan aile içi şiddetin

---

^{viii} Resmi istatistik kurumu TÜİK'in çalışmanın yapıldığı döneme ait en yakın yoksulluk araştırması 2014 yılı verilerini kapsamaktadır. Çalışmanın yapıldığı dönemde çeşitli sivil toplum örgütlerinin yoksulluk araştırmaları bulunmaktadır. TÜRK-İŞ tarafından yapılan, araştırmaya göre 2016 Haziran ayı için dört kişilik bir ailenin gıda için yapması gereken zorunlu harcama tutarı (açlık sınırı) 1.350,21 TL'dir. Gıdanın yanı sıra konut, giyim, ulaşım, sağlık, eğitim, kültür gibi diğer zorunlu harcamaların karşılanabilmesi için eve girmesi gereken toplam tutar (yoksulluk sınırı) 4.398.09 TL olarak hesaplanmıştır (turkis.org.tr, 2016).

ailenin özeli, gizliliği olarak görülerek aile dışından karışılmasının onaylanmaması ve şiddet gören kadınların şiddeti içselleştirmesi bu durumun temel nedeni olduğu düşünülmektedir.

Evlü kadınlar eşleri dışında, eşlerinin anne ve babasından, erkek kardeşlerinden de şiddet görmektedir. Bekâr kadınlara babaları, erkek kardeşleri ve hatta sevgilileri şiddet uygulamaktadır. Şiddet uygulayan koca, baba, ağabey şiddeti sıklıkla evde erkek olmanın ya da evlilik ilişkisinin doğal bir uzantısı olarak algılamakta, geleneksel yapı içine şiddeti ussallaştırarak kendisinin bir hakkı ve terbiye edici rolünün bir gereği olarak görmektedir (Sallan-Gül, 2014:201).

Erkeğin işsizlik ve yoksulluk nedeniyle evinin geçimini sağlama rolünü yerine getirememesi, aile ve toplum içerisinde kadına göre üstün sayılan konumunun sorgulanmasına ve iktidarının sarsılmasına yol açmaktadır. Bu durumda olan erkekler, ekonomik olmasa bile fiziksel egemenliklerini sürdürmenin geçerli ve doğru bir yoluymuş gibi evde daha baskıcı olmakta ve kadına şiddet uygulamaktadır. Yapılan çalışmalar, erkek işsizlik ve yoksulluğunun, kadına yönelik aile içi şiddeti, geçerli ve doğru bir olgu olarak onaylanmasını araçsallaştırdığını ortaya koymaktadır (Sallan-Gül, 2005; BAAKB, 1995; BAAKB, 1998).

Görüşülen kadınların çoğu (15 kadın), yoksulluk, geçim sıkıntısı, parasızlık, ve işsizlik nedenleriyle eşlerinin, babalarının kendilerine şiddet uyguladığını belirtmişlerdir^{ix}. Kadınların konuyla ilgili anlatımlarından bazıları aşağıda yer almaktadır:

“Kocamın işsizlik, parasızlık nedeniyle psikolojisi bozuktu. Yeme-içme yükü, çocukların okul, giyim masrafları arttıkça sinirinden ne yapacağını şaşırıyordu. İşsizlikten bana sarıyor, beni dövüyordu.” (Evlü, 44, Ortaokul)

“(Eşimin) düzenli işi yoktu. Ne iş bulursa yapıyordu. İnşaat işinde çalışırken, kaza geçirdi, ayağı topallamaya başladı. Sakatlığı yüzünden iş bulamıyordu. Evlendiğimizden beri (beni) zaten sebepsiz yere döverdi. İş bulamayınca daha sinirli oldu, hıncını benden çıkartmaya başladı. Daha çok sövmeye, bağırma, dövmeye başladı.” (Evlü, 38, İlkokul)

“Evlendiğim günden bu yana kocamdan dayak yedim. (Nedeni) parasızlık. Kocam hurdacı, bir gün alırsa bir gün alamıyor. Geçime, kiraya yetmiyordu. Dörtte çocuk olunca... Anası-babası da bizle, onların da masrafı var. (Geçim) zor geldikçe, bana sarıyordu. Anasına bi şey dediğimde bile, dayak atıyordu bana.” (Evlü, 36, Okuryazar değil)

^{ix}Bekâr kadınlardan birisi ağabeyinin (kimyasal bir madde olan ve solunum yoluyla alınan bir tür uyuşturucu olan) bali (bally) kullandığını ve uyuşturucunun etkisiyle kendisini dövdüğünü; bekâr kadınlardan bir diğeri erkek arkadaşı olduğu için babasının fiziksel şiddet uyguladığını; evlü kadınlardan biri eşinin ailesiyle anlaşamadığını için eşinden şiddet gördüğünü; bir diğeri ise kocasının bir başka kadınla ilişkisi olduğunu öğrendikten sonra eşinden şiddet gördüğünü belirtmiştir.

“Eşim hep dövdü beni. Fırında çalışıyordu. Sigortasını tam yatırmıyodular, aldığı para da yetmiyordu Hep geçim sıkıntısı yaşadım. Kardeşi de çok dövdü. Analarına laf söyletmezlerdi. Kaynanama en ufak laf söyleyince yerdim dayağı.” (Evli, 40, Ortaokul)

Görüşülen kadınların sekizi fiziksel ve psikolojik şiddet; altısı fiziksel ve psikolojik şiddetle birlikte ekonomik şiddet; üçü fiziksel ve psikolojik şiddetle birlikte cinsel şiddet; ikisi ise yalnızca psikolojik şiddet gördüklerini söylemektedir (Tablo – 3).

Tablo 3: Mağduru Olunan Şiddet Türü

Şiddet Türü	N
Psikolojik şiddet	2
Psikolojik şiddetle birlikte fiziksel şiddet	8
Psikolojik, fiziksel ve ekonomik şiddet birlikte	6
Psikolojik, fiziksel ve cinsel şiddet birlikte	3

Psikolojik şiddet gören kadınlar eşlerinin kendilerine sürekli sövdüğünü, küçültücü söz ve davranışlarda bulunduğunu ve öfkeyle bağırıp çağırdığını anlatmışlardır. Kadınlar şiddet türlerinin birkaçının oluşturduğu bir bütünü yaşamışlardır. Bu bulgu, diğer araştırma bulgularıyla uyumludur (Aksakal ve Atasayar, 2011; Karaçam vd., 2006). Kadınlar fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddetin farklı biçimlerine farklı şiddette uğramışlardır. Kadınların konuyla ilgili ifadeleri dikkat çekicidir:

“Çocukken babam, abim dövdü, evlendim gün yüzü görmedim. Evliliğimin ilk ayında küfür, sövme, dayak başladı.” (Evli, 44, Ortaokul)

“Kocam(beni) çok dövdü, hakaret etti. İşsiz olduğundan sıkıntılıydı. En ufak şeyde beni dövüyodu. (Ben) evlenmeden önce çalışıyodum, tekstilde çalışıyodum. O da işçiydi. Evlendikten sonra (kocam) çalışmamı istemedi, işi bıraktırdı. ‘Çocuk yap, çocuğuna bak’ dedi. Kendisi işten çıkartıldı. Geçim güçlüğüne düştük. ‘Çalışayım’ dedim. İzin vermedi.” (Evli, 45, Lise)

“Görücü usulüyle evlendim, (ben) istemedim, ailem istedi evlenmemi. (...) Evlere temizlik işi bile olsa çalışmaya razıydım. Eşim izin vermedi çalışmama. Çalışsam biraz katkım olurdu, yoksulluğumuz hafiflerdi biraz. (Eski) Eşim bu kadar çok dövmezdi beni”.(Boşanmış, 28, Okuryazar değil)

“Annemin desteğiyle liseyi okudum. Yoksa babam kız çocuğu bu, nasıl olsa evlenecek, ne gerek var okumasına diye okutmayacaktı. Liseden sonra babam beni evlendirecekti. Annem babamı ikna etti de, o sayede liseyi bitirebildim. Açık giydin, pantolonun dar, ruj sürdün, arkadaşından geç döndün, eve geç kaldın, erkek arkadaşın var da bizden mi saklıyorsun diye babamdan, ağabeyimden hep dayak yedim. Annem ölünce iyice sahipsiz kaldım, bağırmalar, azarlar, dayaklar daha da arttı.”(Bekar, 21, Lise).

“Yoksulluktan ortaokulu zor bitirdim. Fakirdik, fakir bi kocaya verdiler. Hep geçim sıkıntısı çektim. Kocamın işi vardı ama parası azdı. İnşaat işçisiydi. Her zaman iş bulamıyordu. Geçim sıkıntısından kavga edip durduk. Yemeği kötü yaptın, sesini yükselttin, ekmek niye almadın dedi, bunları bile bahane edip, çok dövdü beni. Sanki bana ekmek al diye para veriyodu da ben ekmek almıyodum eve. Her şeyi bahane edip, çok dayak attı, çok küfretti, çok dövdü beni kocam.” (Evli, 39, Ortaokul).

“Ağbimbaliydi. Defalarca tecavüz etti, dövdü. Kimseye söyle(ye)medim. (...) Ortaya çıkınca, buraya getirildim.”(Bekar, 21, Lise terk).

“Eşim beni Kırgız’lı bir kadınla aldattı, istemedi beni, ayrılmak istedi. Sürekli aşağıladı, evden kovdu. Bağırды, aşağıladı, çok kötü küfürler edip durdu.” (Evli, 37, Ortaokul)

Kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden ve toplumda ve ailede ikincil konumda sayılmalarından kaynaklanan ve yoksulluğun tetiklediği, yoğun aile içi çeşitli şiddet eylemleri ile karşı karşıyadırlar. Görüşülen evli kadınlardan biri kamuda memur olarak çalışırken gördüğü şiddet nedeniyle psikolojisinin bozulduğunu, alkole başladığını ve işinden ayrılmak zorunda kaldığını belirtirken; evli kadınlardan bir diğeri ise gördüğü şiddet nedeniyle intihar girişiminde bulunduğunu söylemesi dikkat çekicidir. Tüm bunlar, şiddetin kadınlar için farklı, olumsuz sonuçları olduğunu

göstermektedir. Bora (2002:79-85), şiddet, taciz, aşağılanma içeren evliliklerin kadınların yaşam koşullarını ağırlaştırdığını, gelecek umutlarını tükettiğini ve bu durumun kadınlarda yaşamayı istememe, ölme isteğine neden olabildiğini belirtmektedir. Ayrıca erken yaşta zorla yaptırılan evlilikler nedeniyle evli kadınların eğitimlerini sürdür(e)memeleri, bekâr kadınların ise gördükleri şiddet nedeniyle okula gid(e)memeleri şiddetin diğer olumsuz sonuçlarıdır. Görüşülen şiddet görmüş kadınların çoğunun (17 kadın) ruhsal sağlıklarının bozulduğu ve anti-depresan ilaçları kullandıkları, alkol ve sigara kullanımı gibi sağlıklarını tehdit eden kötü alışkanlıklara alıştıkları, kadınların ve sığınmaevi personelinin belirttiği diğer olumsuzluklardır. Toplumsal cinsiyet temelli kadına yönelik bu şiddet, kadınların ikincil konularının sürmesine yol açmakta; siyasi yaşama, eğitime ve istihdama daha düşük katılımlarına neden olmakta; kadınları yoksulluğa itmekte, ekonomik bağımsızlıklarını, sağlıklarını, özgüvenlerini ve hatta yaşamlarını kaybetmelerini de beraberinde getirmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Kadına yönelik aile içi şiddet, bir insan hakkı ihlali olarak tüm dünyada önemli bir sosyal sorundur. Kadınların korku ve güvensizlik içerisinde yaşamasına yol açan; onların toplumsal yaşam için gerekli kaynaklara ve temel etkinliklere erişimlerini kısıtlayan, temel özgürlüklerini kullanmalarını engelleyen aile içi şiddet, sosyo-ekonomik düzey ve gelir farklılığı olmadan birlikte yaşadıkları erkekler ya da eşleri tarafından uygulanmaktadır. *Kadın olmak*, kadına yönelik aile içi şiddetin başlıca kaynağıdır. Bununla birlikte yaygınlaşan ve kronikleşerek küresel bir sorun haline gelen *yoksulluk* kadına yönelik aile içi şiddetin ortaya çıkmasına, artmasına, kalıcı olmasına yol açan etmenlerin başlıca kaynakları arasında yer almaktadır.

Yoksulluk pek çok ekonomik, sosyal ve psikolojik etkilerle birlikte aile içinde kadına yönelik şiddetin artmasına da neden olmaktadır. Özellikle kültürel olarak aileyi geçindirmesi beklenen erkeğin işsizlik ve yoksulluk nedeniyle bu beklentiyi karşılayamaması, yetersizlik duygusu ve gerilimler erkeğin kadına yönelik şiddet uygulamasını beraberinde getir(ebil)mektedir.

Yoksulluk, kadına yönelik aile içi şiddeti artırdığı gibi bu durumun kabullenilmesini de beraberinde getirmektedir. Eşlerinden şiddet gören yoksul kadınlar, gördükleri şiddeti yoksulluk ve işsizlikle bağlantı yaparak aile içi şiddeti olağan bir durum olarak kabullenmektedirler. Yoksulluk, işsizlik ve eğitim düzeyi düşüklüğü ile birleştiğinde bu kabulleniş kendini daha da belirginleştirmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Tokat Kadın Sığınmaevi'nde (Konukevi'nde) kalan şiddet mağduru kadınlarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler de yoksulluğun ve yoksulluğun yol açtığı ekonomik, sosyal ve psikolojik sorunların kadına yönelik aile içi şiddete etkisi olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen *şiddet görmüş kadınların* önemli bir bölümü ailelerinin ekonomik olanaksızlıkları, *yoksullukları* ve ataerkil zihniyet kalıpları nedeniyle ya örgün eğitime hiç katıl(a)mamış ya da başladıkları eğitimlerini daha üst eğitim kurumlarına taşıyarak sürdürmemiştir. Eğitim düzeyi düşük kadınların 15-17 yaş aralığı gibi erken yaşta, kendileri gibi düşük eğitilmiş, mesleki vasfı olmayan kişilerle yaptıkları evlilikler, yoksulluk sorununu evlilikleri boyunca da yaşamalarına yol açmaktadır. Düşük eğitilmiş ve işgücü piyasasında istihdam edilebilir niteliklere sahip olmamaları (erkek) eşlerin genellikle *düzensiz, eğreti, geliristikrarı olmayan* işlerde çalışmalarını, yoksulluk ve hatta *açlık sınırı* altında bir gelirle birlikte yaşamalarını beraberinde getirmektedir. Görüşülen kadınların önemli bir bölümünü, çocukluk dönemlerinde (kendi ailelerinde genellikle baba ve erkek kardeşten) şiddet görmüştür. Aile içi şiddet kadın evlendikten sonra da artarak sürmüş ve kalıcı bir hal almıştır. Kadınların çoğunluğu gördükleri şiddetin neden(ler)i arasında *yoksulluğu, geçim sıkıntısını, parasızlığı ve işsizliği* ilk sıralarda belirtmektedir.

Araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar, konu ile ilgili alan yazınında var olan araştırma sonuçları ile de benzerlik göstermektedir: Yoksul ailelerde aile içi şiddet yaygındır ve bir noktaya kadar alışlagelmiş bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk, erkeklerin aile içinde kadına uyguladığı şiddeti artırmakta ve süreklileştirmektedir. Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadele için geliştirilecek sosyal politikalarda ve çözüm önerilerinde şiddeti ortaya çıkaran nedenlerin ve şiddeti artıran etmenlerin bütüncül ve disiplinler arası bir bakış açısıyla doğru bir biçimde anlayarak değerlendirilmesi gereklidir. Bu bağlamda, yoksulluktan kaynaklanan aile içi şiddetle mücadelede şiddetle birlikte yoksulluk ve yoksulluğa yol açan nedenlerle de mücadele edilmelidir. Bu noktada tüm, özellikle yoksul vatandaşlar için *sosyal güvenlik* uygulamalarının sağlık başta olmak üzere içerik olarak toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde geliştirilip yaygınlaştırılması gereklidir. Günümüzdeki yoksulluğun temel nedenleri işsizlik ve düşük gelirli, eğreti işlerdir. İşsizlik ve düşük gelirli, eğreti işlerin ortaya çıkmasında uygulanan makro-ekonomi politikaları kadar başta eğitim olmak üzere uygulanmayan sosyal politika önlemleri de etkilidir. İşsizlikle mücadelede aktif ve pasif istihdam politikalarının, *insan onuruna yakışır* işlerin yaratılmasını sağlayacak makro-ekonomik politikalarla birlikte uygulanması önemlidir. Uygulanacak aktif istihdam politikalarında, özellikle kadınların işgücü piyasalarında *istihdam edilebilirliklerini artırıcı* eğitim ve mesleki eğitim olanaklarına yönelik düzenlemelerin yapılmasına dikkat edilmelidir. Genel olarak *istihdam edilebilirliğin artırılması* insanca yaşam için gerekli geliri, *adil bir ücreti* yaratılacak insana yarışır işlerle birlikte elde etmenin yolunu açacaktır.

Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede etkin politikaların geliştirilmesinde toplumsal cinsiyetle ilgili değer yargılarının değiştirilmesi önemlidir. Bunun için ilköğretimden başlayarak bu olumsuz değer yargılarını değiştirecek, bu konuda farkındalık yaratacak eğitim programlarının etkinleştirilmesi gerekmektedir.

Ekonomik ve sosyal politikaların birlikte uygulanması, yoksulluk ve işsizlik nedeniyle artan aile içi kadına yönelik şiddeti azaltma hedefini gerçekleştirme açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Acker, Joan (2004) “Gender, Capitalism and Globalisation”, **Critical Sociology**, Vol.30, No.1, (17–41).
- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012), “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu ve Toplumsal Yansımaları”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt:1, Sayı:1 (76-117)
- Akıncı-Çötök, N. (2015), Toplumsal Cinsiyet Rolü Dâhilinde Kadına Şiddet Olgusuna Karşı Kadın Algısı, International Journal of Social Sciences and Education Research, 1(3):937-952
- Aksakal, H. ve Atasayar, M. (2011), “Aile İçi Kadına Yönelik Şiddetin Biyo-Psiko-Sosyal Sonuçları Üzerine Bir Çalışma”, Akademik Bakış Dergisi, Sayı:26, (1-12)
- Altınay, A. G., Arat, Y. (2007) Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet, İstanbul: Punto Baskı
- Altıparmak, İ. B., (2015), “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM’lerin Rolü: Ankara Örneği”, The Journal of Academic Social Science Studies, 36:449-464
- Anders, M. C. ve Christoper, F. S. (2011), “A Socioecological Model of Rape Survivors, Decision to Aid in Case Prosecution”, Psychology of Women Quarterly, 35(1):92-106
- Anderson, K. L., (1997), “Gender, status and domestic Violence, An Integration of Feminist and Family Violence Approaches”, Journal of Marriage and the Family, 59(3):655-669
- Anderson, K. L. ve Umberson, D. (2001), “Gendering Violence: Masculinity and Power in Men’s Account of Domestic Violence”, Gender and Society, 15(3):358-380
- Antai, D. (2011), Controlling behavior, power relations within intimate partner physical and sexual violence against women in Nigeria, BMC Public Health, 11:511-10.1186/1471-2458-11-511
- Arıkan, Ç. (2016), Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Önerileri, SASAM Yayınları, Yıl 2, Sayı:6, Ankara
- Ayrancı, Ü., Günay, Y. ve Ünlüoğlu, İ. (2002), “Hamilelikte Aile İçi Eş Şiddeti: BİRİNCİ Basamak Sağlık Kurumuna Başvuran Kadınlar Arasında Bir Araştırma”, Anadolu Pikiyatri Dergisi, 3:75-87
- BAAKB, (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı) (1995) Aile İçinde Şiddetin Sebep ve Sonuçları: Aralık 1993 – Aralık 1994, Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları
- BAAKB, (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı) (1998), Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, Ankara: T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları
- Barzilai, G. (2004), “Culture of Patriarchy in Law: Violence from Antiquity to Modernity”, Law & Society Review. 38(4):867-884
- Bayhan, V. (2012), “Sosyolojik Açıdan Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri (Malatya Örneği)”, Ululararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Şiddet Sempozyumu, Cilt 2:895-906

- Bora, A. (2002), “Olmayanın Nesini İdare Edeceksin?:Yoksulluk, Kadınlar ve Hane”, Yoksulluk Halleri, Editör:Nemci Erdoğan, Demokrasi Kitaplığı Yayınevi,1. Basım
- Bora, T., Bora, A., Erdoğan, N. ve Üstün, İ. (2011), Boşuna mı Okuduk, Türkiye’de Beyaz Yakalı İşsizliği, İletişim Yayınları, İstanbul
- Boyle, M.H. et al, (2009), Communityinfluencesonintimatepartnerviolence in India, SocSciMed, 69(5):691-697
- Castro, R.,Peek-Asa, C. ve Ruiz, A. (2003), “ViolenceAgaintsWomen in Mexico: A Study of AbuseBefore and DuringPregnancy”, AmericanJournal of PublicHealth, 93:1110-1116
- Chossudovsky, M. (1999), Yoksulluğun Küreselleşmesi IMF ve Dünya Bankasının Reformlarının İçyüzü, Çev: Neşenur Domaniç, Çivi Yazıları, İstanbul
- Connell, R. W. (2002), “Hegemonicmasculinity and violence: Responseto Jefferson and Hall”, TheoreticalCriminology, 6(1):89-99
- Coomaraswamy, R. (1995), “Some Refletions on Violence Againts Women”, Canadian Woman Studies, 15 (2-3):19-23
- Çağatay, N. ve Berik, G. (1994) “What Has Export- OrientedManufacturingMeantForTurkishWomen”, Sparr, P. (der.) Mortgaging Women’s Lives, Feminist Critiques of Structural Adjustment içinde, New York: Zed Press, 78-95.
- ÇSGB (2003) Pekin+5 SiyasiDeklarasyonuveSonuçBelgesi: Pekin DeklarasyonuveEylemPlatformu, ÇalışmaveSosyalGüvenlikBakanlığı, KadınınStatüsüveSorunlarıGenelMüdürlüğü, 2. Baskı
- Dinler, V. ve İçli, T. (2012), Suç Yoksulluk Etkiselliği (Isparta Cezaevi Örneği), ic.sdu.edu.tr/tammetinler/demokrasi/demokrasi48.pdf.
- Eisikovitz, Z.,Winstok, Z. Ve Fishman, G. (2004), “The First IsraeliNationalSurvey on DomesticViolence”, ViolenceAgainstWomen, 10:729-748
- Ellsberg, M.,Herrera, A., Pena, R. (1999) “Wifeabuseamongwomen of childbearingage in Nicaragua”, Am J PublicHealth, 89:241-244
- Erdođdu, S. ve Kutlu, D. (2014),” Dünyada ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu: İşgücü Piyasası ve Sosyal Koruma Politikaları Bağlamına Bir Değerlendirme”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2014(2):63-114.
- Ertürk, Y. (2007), KadınaKarşıŞiddet, NedenleriveSonuçlarıTürkiyeRaporu, İHOP
- EU (2014), EuropeanUnionAgencyforFundamentalRights, Violenceagaintswomen: an EU-widesurveyResults at a glance,2014http://fra.europa.eu/en/Press-release/2014/violence-againts-women-every-day-and-everywhere
- Faramarzi, M.,Esmailzadeh, S., Mosavi, S. (2005), “A comparison of abused and non-abusedwomen’sdefinitions of domesticviolence and attitudestoacceptance of maledominance”. EuropeanJournal of Obstetrics&ReproductiveBiology, 122 (225-231)

- Fawole, I. O. (2008), “Economic Violence To Women and Girls: Is it Receiving the Necessary Attention?”, *Trauma Violence Abuse*, 9(3):166-177
- Gelles, R. J. ve Conte J. R. (1990), “Domestic Violence and Sexual Abuse of Children: A Review of Research in the Eighties”, *Journal of Marriage and the Family*, 52:1045-1058
- Hollander, J. A., (2001), “Vulnerability and Dangerousness: The Construction of Gender Through Conservation about Violence”, *Gender and Society*, 15:83-109
- HÜNEE (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü - ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) (2015), *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması 2014*. Ankara: Elma Teknik Basım
- İlkkaracan, P., Gülçür, L., Arın, C. (1996), *Sıcak Yuva Masalı: Aile içi şiddet ve cinsel taciz*, Metis Yayınları İstanbul
- Işık, S. ve Mert, M. (2011), “İşsizlik ve Yoksulluk Sorununu Çözmeye Yönelik İstihdam/Gelir Garantisi Politikalarının Uygulanabilirliği: Antalya Örneği”, *İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 13(1):53-80
- KAMER Kadın Merkezi (2015) *Kadın Hakları İnsan Haklarıdır Projesi*
- Karaçam, Z., Çalışır, H., DüNDAR, E., Altuntaş, F., Avcı, H. C. (2006), “Evli Kadınların Aile İçi Şiddet Görmelerini Etkileyen Faktörler ve Kadınların Şiddete İlişkin Bazı Özellikleri”, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 22(2):71-88
- Kardam, F. ve Yüksel, İ. (2009), “Aile İçi Şiddet Algısı: Niteliksel Araştırma Sonuçları”, *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması (103-181)*, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara
- Kardam, F. ve Yüksel-Kaptanoğlu, İ. (2011), “Kadına Yönelik Şiddet Konusunda Erkeklerin Görüşleri/Deneyimleri/Algıları”, *Kadın/Woman 2000*, 10 (1), (55-78)
- Kocadaş, B. ve Kılıç, M. (2012), “Düşük Sosyo-Ekonomik Yapıdaki Kadın ve Çocuğun Şiddet Algısı”, *Ululararası Katılımlı Kadına ve Çocuğa Şiddet Sempozyumu*, Cilt 1:349-359
- Krahe, B., Bieneck, S. Ve Möller, I. (2005), “Understanding Gender and Intimate Partner Violence from An International Perspective”, *Sex Roles*, 52 (807-827)
- KSGM-Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009), *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet Araştırması*
- Kurts-Swanger, K. ve Petcosky, J. L. (2003), *Violence in the Home: Multidisciplinary Perspectives*, New York: Oxford University Press,
- Kwagale, B., Wandera, S., Ndugga, P., Kabageny, A. (2013), *Empowerment, partner’s behaviours and intimate physical violence among married women in Uganda*, *BMC Public Health*, 13:1112
- Macmillan, R. ve Gartner, R. (1999). “When She Brings Home the Bacon: Labor-Force Participation and the Risk of Spousal Violence against Women”, *Journal of Marriage and Family*, 61(4) (947-958)
- Mansley, E. A. (2009) *Intimate Partner Violence: Race, Social Class and Masculinity*, El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC

- Markowitz, F. E. (2003), "Socioeconomic Disadvantage and Violence: Recent Research on Culture and Neighborhood Control as Explanatory Mechanism", *Aggression and Violent Behavior*, 8:145-154
- Metin, B. (2013) Türkiye’de 2000 Sonrası Dönemde Uygulanan Ekonomik ve Sosyal Politikalar Temelinde Yoksulluk Sorunu: Ankara’da Uygulamalı Bir Araştırma, Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları, Yayın No:39.
- Mies, M. (2008), "Kapitalist Gelişme ve Geçimlik Üretim: Hindistan’da Kırsal Kesim Kadınları", *Son Sömürge: Kadınlar*, içinde, (Editörler: Mies, M.; V. Bennholdt-Thomsen & C. VonWerlhof) (47-77)
- Mojab, S. (2006), "Namusun Tikelliği ve Öldürmenin Evrenselliği: Erken Uyarı Sinyallerinden Feminist Pedagojiye" *Namus Adına Şiddet Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar*(içinde), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Mooney, J. (2000), *Gender, Violence and the Social Order*, Palgrave: New York
- Newman, D. (2013), *Sosyoloji*, (Çev. D. Ali Arslan), Nobel Yayınları, Ankara
- Obasaju, M. A., Palin, F. L., Jacobs, C., Anderson, P. ve Kaslow, N. J. (2009), "Won't you Be My Neighbor?: Using An Ecological Approach to Examine the Impact of Community on Revictimization", *Journal of Interpersonal Violence*, 24(1):38-53
- Owen F. ve Owen D. (2008), *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet, Kadının Sorunları Statüsü Genel Müdürlüğü*
- Özalp, A. (2009), *Yoksulluk, Yoksunluk, Yurttaşlık: Sosyal Hak(sız)lıkları Politik Düşünmek*, *Uluslararası Sosyal Haklar Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi, 22-23 Ekim 2009, Antalya, Türkiye, <http://www.sosyalhaklarnet/2009/bildiri/ozalp.pdf>
- Özşuca, Ş. T. ve Toksöz, G. (2003), *Sosyal Koruma Yoksunluğu, Enformel Sektör ve Küçük İşletmeler*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 591
- Rand M. ve Rennison, C., (2004), "How much violence against women is there?", *In Violence Against Women and Family Violence: Developments in Research, Practice and Policy* (Ed: Fischer, B. S.) NJC, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/199701.pdf>
- Riggs, D. S., Caulfield, M. B., Street, A. E. (2000), "Risk for Domestic Violence: Factors Associated with Perpetration and Victimization", *Journal of Clinical Psychology*, 56 (10):1289-1316
- Sallan-Gül, S. (2014), "Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Yoksulluk Arasındaki İlişkiyi Sorgulamak", (Der. Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan ve Duygu Alptekin), *Yoksulluk ve Kadın* içinde, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 89-128.
- Sallan-Gül, S. (2005), *Türkiye’de Yoksulluğun Kadınsılaşması*, *Amme İdaresi Dergisi*, 38(1):25-45
- Sancar, S. (2009), *Erkeklik: İmkansız İktidar: Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*, Metis, İstanbul
- Shea, C.A., Mahoney, M. ve Lacey, J.M. (1997), "Breaking through the barrier to domestic violence intervention", *American Journal of Nursing*, 97(6):26-34

- Straus, M.A. ve Gelles, R.J. (1988), “How Violent are American Families? Estimates From the National Family Violence Resurvey and other Studies” in Family Abuse Its Consequences: New Directions in Research (Eds. Finkelhor, D., Kirkpatrick, J.T., Straus), Sage
- Subaşı, N. ve Akın, A. (2003), “Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri ve Sonuçları”, (içinde) Toplumsal Cinsiyet Sağlık ve Kadın, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 231-249
- Şenses, F. (2002), Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk, İletişim Yayınları, İstanbul
- Temiz, E. H. (2004) “Eğreti İstihdam: İşgücü Piyasasında Güvencesizliğin ve İstikrarsızlığın Yeni Yapılanması”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 2004(2):55-80
- UN (2013), Women, Violence against Women Prevalence Data: Surveys by Country, 2013 http://www.endvawnow.org/uploads/browser/files/vawprevalence_matrix_june2013.pdf
- UN (2010), The World's Women 2010: Trends Statistics New York, 2010, <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/Worldswomen/WW2010pub.htm>
- WHO (2014), Global Status Report on Violence Prevention. Erişim: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/en/
- WHO (2002), World Report on violence and Health: Summary. Geneva
- Yıldırımalp, S. ve Özdemir, A. (2013), “Yapabilirlikten Yoksunluk Bağlamında Türkiye’de Kadın Yoksulluğu”, Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 2(4):50-83
- Yüksel-Oktay E. (2015) “Türkiye'nin ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet”, Akademik Araştırmalar Dergisi, Sayı:64, (57-118)